

Cultura i oci

LITERATURA

MANOLO GARCÍA

Maggie O'Farrell

ESCRITORA. PUBLICA 'EL RETRAT DE MATRIMONI'

“Casar-se amb una adolescent és una temeritat”

JORDI NOPCA
BARCELONA

“Soc el teu marit i també, sí, el teu protector”, diu Alfons d'Este, duc de Ferrara, a la seva esposa, la jove Lucrècia de Mèdici, a *El retrat de matrimoni*, de la nord-irlandesa Maggie O'Farrell (Cole-raine, 1972). ¿Què passa quan aquelles mateixes mans del marit, que poden abraçar, acaronar i protegir l'estimada, es converteixen també en mans amenaçadores, capaces d'acabar amb la vida de la noia? És una de les preguntes que es va fer l'autora de *Hamnet* a l'hora d'escollir com a protagonistes de la seva nova novel·la Lucrècia i Alfons, que van viure a la Itàlia fragmentada i convulsa del segle XVI. Publicada per L'Altra en català –molt ben traduïda per Marc Rubió Rodon– i en castellà a Libros del Asteroide, *El retrat de ma-*

trimoni podria convertir-se en un dels fenòmens literaris de la temporada. A més de trobar-se ja entre els cinc llibres més venuts de les últimes setmanes, la visita de l'autora a Barcelona ha estat tot un esdeveniment. Les últimes entrades que es van posar a la venda per a la conversa d'ahir amb Anna Guixart al CCCB es van exhaurir en menys de cinc minuts.

***Hamnet*, publicada fa tres anys, li va canviar la vida: va rebre uns quants premis, es va traduir a una vintena de llengües i se'n van vendre més d'un milió i mig d'exemplars a tot el món. ¿D'on va treure l'energia i la concentració per escriure *El retrat de matrimoni*?**

Si recordo aquell 2020, l'any de la pandèmia i el confinament, tot el que passava al voltant del llibre era la cosa menys estranya del que vivíem. He estat molt afortunada, cal no oblidar-ho. Potser va ser

“Als fills dels poderosos els educaven per ser cruels i despietats”

gràcies a tenir present això que he pogut fer aquest llibre.

A *Hamnet* hi explicava la vida d'un fill de Shakespeare que va morir als 11 anys. *El retrat de matrimoni* està ambientada també al segle XVI, però canvia Anglaterra per Itàlia. Creia que tindria feta bona part de la recerca històrica gràcies a *Hamnet*. I m'equivocava. La vida a l'Anglaterra rural no tenia res a veure amb la dels palaus florentins. A més, la Itàlia d'aquell moment estava dividida en repúbliques i ducats. Hi havia ciutats estat i una gran tensió per mantenir el poder.

És en aquest entorn que hem de situar els Mèdici. Lucrècia, nascuda el 1544, va ser la cinquena d'onze germans.

La seva mare, Elionor de Toledo, va tenir onze fills en quinze anys. Un perfil així podria fer pensar que només es dedicava a la criança... i no va

ser així. Era una dona amb gust per les arts, una gran mecenes, i quan el seu marit, el duc Cosme, no hi era, assumia moltes de les seves funcions amb encert.

Lucrècia va mostrar des de ben jove un gran talent pel dibuix i la pintura.

Es va criar en un ambient de riquesa i privilegis. Però com a dona va tenir molt poques possibilitats de triar. Al segle XVI, l'únic destí d'una dona rica era aconseguir un matrimoni avantatjós.

La seva història va ser dissortada des de ben aviat. Una de les germanes, la Maria, s'havia de casar amb Alfons d'Este, duc de Ferrara...

Sí, però la Maria va morir a conseqüència d'una malaltia pulmonar, el que ara en diríem tuberculosi, que no es va descobrir fins al segle XIX, i la Lucrècia es va convertir en la seva *substituta*.

MOR JESÚS MESTRE I GODES ALS 98 ANYS

Jesús Mestre i Godes, l'home que va donar una nova vida als càtars, va morir dissabte al seu barceloní barri de Sarrià als 98 anys. Va ser un historiador atípic, un pèrit

industrial que als 69 anys va trobar en l'escriptura la seva autèntica afició de jubilat. Va arribar a escriure 25 llibres en 23 anys. El gran èxit de Mestre i Godes va ser

Els càtars. Problema religiós, pretext polític (Edicions 62, 1994), un *bestseller* que va sorprendre fins i tot la mateixa editorial, que inicialment no hi creia.

Això passava el 1557. La Lucrècia només tenia 13 anys i acabaria casant-se amb Alfons als 15. ¿Era un matrimoni precoç?

Podem pensar que els 15 anys de l'època no són els 15 anys d'ara i en part és cert, perquè l'esperança de vida al segle XVI era de 45 anys. Tanmateix, la Lucrècia era molt jove.

A la novel·la, la Lucrècia és una noia amb una gran curiositat, però també introspectiva i amb caràcter.

Casar-se amb una adolescent és una temeritat. Ho era al segle XVI i ho continua sent ara. No és una edat en què siguis gaire amable ni acceptis gaires consells. Per escriure la novel·la em vaig documentar de diverses maneres i una va ser estudiar molts quadres a la Galeria dels Uffizi, a Florència, per saber quina actitud tenien les joves de la noblesa de l'època, i no n'hi ha cap que faci cara de simpàtica. El món pot haver canviat molt, però l'adolescència és una etapa vital que arrosseguem des de fa segles.

De vegades, la Lucrècia em recordava aquell tigre que tant la fascina de petita.

El seu pare, el duc Cosme, tenia una col·lecció particular d'animals exòtics. Era força habitual a l'època entre els poderosos. Em va fascinar llegir sobre el tema. De fet, la primera escena que vaig escriure de la novel·la és la de la visita de la Lucrècia a la sala on hi ha diversos animals engabiats, entre els quals el tigre. És un animal d'una gran bellesa i ferotgia.

Una mica com ella.

Casar-se amb una adolescent és com casar-se amb un tigre engabiats.

Tot i els rampells ocasionals que pugui tenir, a la novel·la la Lucrècia és víctima del seu marit, Alfons, el duc de Ferrara.

Sabem que la Lucrècia va morir poc després de fer 16 anys. Podria haver estat o bé per causes naturals o bé per enverinament. Hi ha evidència històrica que després de la mort de la Lucrècia, Alfons d'Este va fer infiltrar un espia a Florència perquè li anés passant informacions. Si no s'hagués sentit sospitós o culpable d'alguna cosa probablement no ho hauria fet.

A la novel·la se'l veu obsessionat per tenir fills.

Una amiga historiadora em va explicar que a la Itàlia del segle XVI hi havia una explosió de llibres del que ara considerem autoajuda. Feia furor un metge venecià que donava consells sobre com tenir fills.

¿A Alfons i la Lucrècia no els hauria pogut ajudar, oi?

El duc de Ferrara es va casar dues vegades més quan la Lucrècia va ser morta. I amb cap de dona va tenir fills.

“Per escriure la novel·la em vaig documentar de diverses maneres, i una va ser estudiar molts quadres a la Galeria dels Uffizi”

“A la Itàlia del segle XVI hi havia una explosió de llibres del que ara considerem autoajuda”

Així i tot, era la Lucrècia qui s'havia de sentir culpable de no poder tenir fills.

Sí. Al segle XVI ningú pensava que els homes poguessin tenir algun problema que els impedis tenir fills. Era cosa de les dones.

M'ha fet la impressió que es resisteix a descriure l'Alfons només com un monstre.

El destí dels fills dels poderosos era gairebé igual d'esclau que el de les noies. Als fills dels poderosos els educaven per ser cruels i despietats. Un cop creixien, o bé eren ells qui feien les lleis o bé estaven per sobre d'elles. Hi ha una història sobre Cosme, el pare de la Lucrècia, que és terrible... Un cortesà el va molestar d'alguna manera enmig d'una reunió i ell es va aixecar tranquil·lament i el va apunyal. Es van emportar el cos i la reunió va continuar com si no hagués passat res.

L'Alfons, de petit, surt a caçar i perdona la vida d'un porc senglar femella perquè va acompanyada de les seves tres cries. Quan sap el que ha fet, el seu pare el fa apallissar amb brutalitat.

Volia deixar clar que passava quan algú gosava escapar-se d'aquest cercle de poder i violència: rebia de valent. Hi ha una altra història que no vaig poder incloure a la novel·la i que és reveladora. El pare de l'Alfons, Hèrcules, va decidir recloure la seva dona en un castell perquè l'havien enxampat fent una missa protestant. Li va impedir veure els fills durant una llarga temporada. Ara que es parla tant de la importància dels vincles afectius en la infantesa, una situació així havia de ser traumàtica per a l'Alfons i els seus germans.

Més endavant, ell replicaria el procediment amb la seva dona.

Sí, és possible establir aquest paral·lelisme.

Lucrècia de Mèdici va morir molt jove, però la novel·la té un final ambigu.

En aquest punt em vaig deixar inspirar per una novel·la que m'agrada molt, *La dona del tinent francès*. John Fowles es va atrevir a escriure tres finals! Jo em vaig limitar a obrir la porta a una segona lectura.

Em sembla un gran encert. És com aquells quadres que amaguen un altre quadre a sota.

A la Renaixença n'hi ha molts exemples, d'aquestes versions anteriors dels quadres que ara veiem. No ens atrevim a descobrir aquestes capes subterrànies... De la mateixa manera que passa això amb les pintures, amb les persones és una mica igual. Mai no arribarem a saber què passava pel cap de Lucrècia de Mèdici. Jo només n'he donat la meua versió en una novel·la. ■

CAPITALITAT CULTURAL DE BARCELONA

Així es repartiran els 20 milions del ministeri

Entre els beneficiaris hi ha esdeveniments de ciutat i grans equipaments culturals

El Macba rebrà 1,3 milions d'euros extraordinaris del ministeri de Cultura, 650.000 dels quals per a obres d'ampliació. PERE VIRGILI

SÍLVIA MARIMON MOLAS
BARCELONA

El conveni de capitalitat, signat el 17 de novembre del 2021 amb el ministeri de Cultura, reconeix la condició de Barcelona com a focus principal d'emissió i recepció cultural i científica, juntament amb Madrid. I aquest reconeixement es tradueix en una aportació extraordinària de 20 milions d'euros, que ja es va produir l'any passat. Són diners que bàsicament es destinen a les principals institucions culturals ubicades a Barcelona, però també a esdeveniments i projectes de l'Institut de Cultura (Icub), i que se sumen als que el govern espanyol ja aporta a aquelles institucions de les quals forma part, com el Liceu, el Macba i el MNAC. En total són 42 actuacions que s'executaran fins al 31 de desembre del 2025.

Per exemple, de forma extraordinària el Macba rebrà 1.300.000 euros del ministeri. El Museu de Ciències Naturals, 1.240.000. Les Festes de la Mercè, 1.175.000. El Mercat de les Flors, 1.100.000. L'Auditori i l'OBC, 1 milió. El Museu Picasso, 900.000 euros. El Festival de la Llum BCN, 710.000. El Consorci de Biblioteques de Barcelona, 650.000. El MNAC, 610.000. El CCCB, 600.000. La Fundació Joan Miró, 500.000. El Palau de la Música, 400.000. El Teatre Lliure, 350.000. L'aportació més alta, 2 milions d'euros, és per a la Biennal Nòmada d'Art Contemporani Manifesta 15.

El conveni de capitalitat no és nou. Existia quan el socialista Jordi Hereu (PSC) era alcalde de Barcelona i José Luis Zapatero (PSOE) era president del govern espanyol. Aleshores ja s'aportaven 20 milions d'euros a l'any, però el conveni va

desaparèixer quan Xavier Trias (CiU) es va convertir en alcalde i Mariano Rajoy (PP) en president. La naturalesa d'aquests 20 milions d'euros és finalista; és a dir, van destinats a actuacions concretes. Així, el Teatre Lliure rebrà 60.000 euros per a "obres de millora de l'accessibilitat", i el MNAC 100.000 per a "ordinadors portàtils", la mateixa quantitat estipulada perquè el CCCB compri "hardware i software". També destaquen els 900.000 euros per a la rehabilitació dels patis i la façana del Museu Picasso; els 650.000 euros que dona el ministeri per a les obres d'ampliació del Macba, i els 850.000 que dona al Mercat de les Flors per a la rehabilitació de les façanes de la nau principal i de la sala Maria Aurèlia Capmany. Igualment, hi ha una partida de 350.000 euros per a "la rehabilitació de la seu i el condicionament dels espais per a ús públic" de la Fundació Julio Muñoz Ramonet.

Les Festes de la Mercè

Una de les principals beneficiàries dels fons de la capitalitat cultural de Barcelona són les Festes de la Mercè, que rebran 1,17 milions d'euros: 650.000 euros per al Festival d'Arts de Carrer i Cultura Popular i 575.000 per al Festival BAM (Barcelona Acció Musical). Altres esdeveniments ben tractats són el Festival de la Llum 2023, que s'emportarà 720.000 euros, i el Grec, que rebrà 600.000 euros. I al Canòdrom Ateneu d'Innovació Digital i Democràtica hi aniran 760.600 euros, per a "activitats singulars al voltant del videojoc, la creació digital i la innovació tecnològica". ■